

TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Dehqonova Muhayyo Ikramjonovna

Xalqaro Nordik universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20607824>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 04-iyun 2026 yil

Ma'qullandi: 06-iyun 2026 yil

Nashr qilindi: 09-iyun 2026 yil

KEY WORDS

ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi, dual ta'lim, kasbiy kompetensiya, mehnat bozori, amaliy ko'nikmalar, raqobatbardosh mutaxassis, innovatsion iqtisodiyot..

ABSTRACT

Mazkur maqolada ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasining nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilingan. Zamonaviy mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda dual ta'lim tizimining ahamiyati, ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlikning samarali shakllari yoritilgan. Tadqiqot davomida integratsiyaning kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish hamda bitiruvchilarning mehnat bozoriga moslashuvchanligini oshirishdagi o'rni asoslab berilgan. Shuningdek, ta'lim mazmunini ishlab chiqarish ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish va amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi ta'lim tizimini modernizatsiya qilish zaruratini kuchaytirmoqda. Ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, kadrlarni mehnat bozori ehtiyojlariga mos ravishda tayyorlash hamda ularning kasbiy-amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ishlab chiqarish sohalarida texnologik yangilanishlar, raqamlashtirish jarayonlari va innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishi bo'lajak mutaxassislardan nafaqat puxta nazariy bilimlarni, balki zamonaviy ishlab chiqarish muhitiga moslashgan amaliy ko'nikma va malakalarni ham talab etmoqda.

Global mehnat bozori o'zgarishlari va raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar tubdan yangilanmoqda. World Economic Forum prognozlariga ko'ra, yaqin yillar ichida mavjud kasblarning kamida 48 foizi to'liq yoki qisman qayta dizaynlashni (transformatsiyani) talab qiladi. Shu sababli, ta'lim muassasalarining real sektor bilan bevosita integratsiyalashuvi dolzarb masalaga aylandi.

Adabiyotlar tahlili

Ushbu muammoni hal etishda dual ta'lim modeli yetakchi o'rin tutadi. Z.L. Umurovning tadqiqotlariga ko'ra, dual ta'lim tizimi oliy ta'lim sifatini oshirish va bitiruvchilarni ish

beruvchilarning amaliy talablariga mos tayyorlashda istiqbolli qadamdir¹. Integratsiyalashgan muhitda faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning ham amaliy kompetensiyalari, texnologik moslashuvchanligi va jamoada ishlash ko'nikmalari izchil rivojlanadi².

Sh.Sh. Vakkosov ta'kidlaganidek, o'qituvchilarning amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi faqat pedagogik jarayon bilan cheklanib qolmay, institutsional va tashkiliy darajadagi qo'llab-quvvatlashni talab etadi³. S. Tojiyev esa kasbiy ta'lim tizimida dual ta'lim shaklini rag'batlantirish orqali o'rta bo'g'in kadrlar tayyorlash jarayonining jozibadorligini oshirish masalalarini yoritgan⁴. To'g'ri kasbga yo'naltirish insonning jamiyatga keltiradigan nafini bir necha barobar oshirishi ilmiy asoslangan qonuniyatdir⁵.

M.Y. G'oniyeovichning xulosalariga ko'ra, ushbu model yoshlar bandligini ta'minlash va professional moslashuvchanlikni oshirishga xizmat qiladi⁶. An'anaviy ta'limdan farqli o'laroq, dual tizim talabaga o'z yo'nalishi bo'yicha ham o'qib, ham ishlab moddiy daromad topish imkoniyatini taqdim etadi⁷.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqot jarayonida ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash maqsadida quyidagi usullardan foydalanildi:

- **Tizimli va qiyosiy tahlil:** An'anaviy ta'lim modeli bilan dual ta'lim tizimining afzalliklari, tarkibiy qismlari hamda pedagogik tamoyillari qiyosiy tahlil qilindi.
- **Modellashtirish:** Kompetensiyaga asoslangan yondashuv tamoyillarini tizimlashtirish orqali ta'lim va ishlab chiqarish uzviyligini ta'minlovchi nazariy-pedagogik model elementlari ishlab chiqildi.
- **Hujjatlar tahlili:** O'zbekiston kasbiy va oliy ta'lim tizimidagi me'yoriy-huquqiy bazalar, amaldagi o'quv rejalari va ishlab chiqarish korxonalarining kadrlarga bo'lgan talablari o'rganildi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasining nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilindi. O'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy mehnat bozori ehtiyojlari ta'lim muassasalari tomonidan tayyorlanayotgan mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalariga nisbatan yangi talablarni ilgari surmoqda. Shu bois ta'lim jarayonini ishlab chiqarish bilan uzviy bog'lash, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish dolzarb

¹ Umurov Z.L. Dual ta'lim va ishlab chiqarish uyg'unligi – zamonaviy ta'lim konsepsiyasi // Inter education & global study. – 2025. – № 3(3). – B. 185-192.

² Tulanbaeva H.R., Ismailov J.M., Uktamova O.A., Kasimova M.U. Reform of vocational education in Uzbekistan: new opportunities // Educational Journal. – 2025. – Vol. 3, Issue 5. – ISSN (E): 2938-379X.

³ Vakkosov S. O'qituvchilarning amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishda ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi // Scientific journals "D-PRESS SERVICES". – 2026. – № 4(8). – B. 29-34.

⁴ Tojiyev S. Kasbiy ta'lim mazmunida ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini rag'batlantirish orqali o'rta bo'g'in kadrlar tayyorlashning jozibadorligini oshirish yo'nalishlari // Green Economy and Development. – 2025. – T. 3. – № 11.

⁵ Nurumbetov A.N., Mambetova S.M., Djumaniyazova S.I. Dual ta'lim – ta'lim sifatini oshirishning samarali usuli! Zamonaviy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashishni qo'llash prinsiplari // Academic research in educational sciences. – 2022. – T. 3. – № 6. – B. 598-601.

⁶ G'oniyeovich M.Y. Dual ta'lim – ta'lim yo'lidagi sifatli islohot // Interdiscipline Innovation and Scientific Research Conference. – 2026. – T. 4. – № 39. – B. 107-110.

⁷ Umurov Z.L. Dual ta'lim va ishlab chiqarish uyg'unligi zamonaviy ta'lim konsepsiyasi // Cyberleninka. – 2025. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dual-ta-lim-va-ishlab-chiqarish-uyg-unligi-zamonaviy-ta-lim-konsepsiyasi>

masalalardan biri hisoblanadi. Tahlillar natijasida ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlikning amaliyot o'tash, dual ta'lim elementlarini joriy etish, qo'shma loyihalarni amalga oshirish hamda mutaxassislarni tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish kabi shakllari samarali natija berishi aniqlandi. Bunday hamkorlik ta'lim oluvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va mehnat bozoriga moslashuvini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tahlillar natijasida ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlikning quyidagi shakllari eng yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi:

1. Dual ta'lim elementlarini o'quv jarayoniga tizimli joriy etish;
2. Ish beruvchilar bilan hamkorlikda qo'shma innovatsion loyihalarni amalga oshirish;
3. Mutaxassislar tayyorlash dasturlarini (malaka talablarini) real korxonalar ehtiyojlariga moslab qayta ishlab chiqish.

An'anaviy ta'lim modeli bilan dual ta'lim modeli o'rtasidagi asosiy farqlar tizimlashtirilib, quyidagi jadvalda aks ettirildi:

1-jadval

An'anaviy ta'lim modeli va dual ta'lim modeli o'rtasidagi farqlar

Mezonlar	An'anaviy ta'lim modeli	Dual ta'lim modeli
Bilim olish joyi	Asosan ta'lim muassasasi (auditoriya)	Ta'lim muassasasi (nazariya) + Ish joyi (amaliyot)
Talabaning statusi	Faqat ta'lim oluvchi / talaba	Ham talaba, ham korxonaxodimi
Moliyaviy imkoniyat	Bo'sh vaqtda qo'shimcha (soha tashqarisi) ish	O'z yo'nalishi bo'yicha ishlab daromad topish
Moslashuvchanlik	Bitiruvdan keyin uzoq muddatli adaptatsiya	Mehnat bozoriga va ish jarayoniga tayyor moslashuv

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, dual tizim dasturlari nazariya va amaliyot tomonidan sinovdan o'tgan "nou-xau"larni birlashtiradi va talabalarning kasbiy tayyorgarlik sifatini kafolatlaydi.

Muhokama

O'rganishlar davomida ayrim hollarda ta'lim mazmuni bilan ishlab chiqarish ehtiyojlari o'rtasida nomuvofiqliklar (disbalans) hali ham mavjudligi kuzatildi. Bu nomuvofiqlik bitiruvchilarning real ish joyida tez adaptatsiya bo'lishiga to'sqinlik qiladi. Mazkur muammoni hal etish uchun ta'lim dasturlarini muntazam ravishda yangilab borish va amaliy mashg'ulotlar ulushini keskin oshirish zarur.

Dual ta'lim tizimi nafaqat talabalar, balki uch tomonlama manfaatdorlikni ta'minlaydi:

❖ **Talaba uchun:** Nazariy bilimni real ishlab chiqarish jarayonida qo'llaydi, professional va ijtimoiy moslashuvchanligi oshadi.

❖ **Korxonada (Ish beruvchi) uchun:** Kadrlarni qayta tayyorlash xarajatlari tejaladi, korxonada mehnat samaradorligi va raqobatbardoshlik oshadi.

❖ **Ta'lim muassasasi uchun:** Ta'lim sifati reytingi ko'tariladi, bitiruvchilarning bandlik ko'rsatkichi kafolatlanadi⁸.

Shu sababli, ta'lim muassasalari, ishlab chiqarish korxonalari va mehnat bozori subyektlari o'rtasidagi ijtimoiy-pedagogik hamkorlikni mustahkamlash zamonaviy ta'lim siyosatining eng ustuvor strategik yo'nalishi bo'lishi lozim⁹.

Xulosa

Tadqiqot natijalari ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi zamonaviy ta'lim tizimini takomillashtirish hamda innovatsion iqtisodiyot talablariga javob bera oladigan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashning bosh omili ekanligini tasdiqlaydi. Ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi tizimli uzviylik nazariy bilimlarning amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashuviga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu integratsiyani yanada rivojlantirish uchun dual ta'lim modellarini barcha amaliy yo'nalishlarga keng joriy etish, o'quv rejalarini ish beruvchilarning real talablari asosida transformatsiya qilish hamda amaliyot bazalarini kengaytirib, ijtimoiy hamkorlikning huquqiy-iqtisodiy mexanizmlarini tizimli rag'batlantirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umurov Z.L. Dual ta'lim va ishlab chiqarish uyg'unligi – zamonaviy ta'lim konsepsiyasi // *Inter education & global study*. – 2025. – № 3(3). – B. 185-192.
2. Tulanbaeva H.R., Ismailov J.M., Uktamova O.A., Kasimova M.U. Reform of vocational education in Uzbekistan: new opportunities // *Educational Journal*. – 2025. – Vol. 3, Issue 5. – ISSN (E): 2938-379X.
3. Vakkosov S. O'qituvchilarning amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishda ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi // *Scientific journals "D-PRESS SERVICES"*. – 2026. – № 4(8). – B. 29-34.
4. Tojiyev S. Kasbiy ta'lim mazmunida ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini rag'batlantirish orqali o'rta bo'g'in kadrlar tayyorlashning jozibadorligini oshirish yo'nalishlari // *Green Economy and Development*. – 2025. – T. 3. – № 11.
5. Nurumbetov A.N., Mambetova S.M., Djumaniyazova S.I. Dual ta'lim – ta'lim sifatini oshirishning samarali usuli! Zamonaviy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashishni qo'llash prinsiplari // *Academic research in educational sciences*. – 2022. – T. 3. – № 6. – B. 598-601.
6. G'oniyevich M.Y. Dual ta'lim – ta'lim yo'lidagi sifatli islohot // *Interdiscipline Innovation and Scientific Research Conference*. – 2026. – T. 4. – № 39. – B. 107-110.
7. Umurov Z.L. Dual ta'lim va ishlab chiqarish uyg'unligi zamonaviy ta'lim konsepsiyasi // *Cyberleninka*. – 2025. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dual-ta-lim-va-ishlab-chiqarish-uyg-unligi-zamonaviy-ta-lim-konsepsiyasi>

⁸ Djuraev R.X. Kasbiy ta'limning nazariy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018.

⁹ R.X. Djuraev Kasbiy ta'limning nazariy asoslari. – T: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018.

8. Djuraev R.X. Kasbiy ta'limning nazariy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018.
9. R.X. Djuraev Kasbiy ta'limning nazariy asoslari. – T: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018.

